

PRIRODA ZABAVE

Najbolja meni poznata metafora koja opisuje kako je biti prozni pisac nalazi se u romanu *Mao // Dona Delila*, gde on opisuje knjigu koju upravo piše kao svojevrсно ogavno unakaženo detence što prati pisca unaokolo, večno puzeći za piscem (vuče se po podovima restoranâ gde pisac pokušava da jede, pojavljuje mu se udno kreveta čim se ujutro probudi itd.), ogavno defektno, hidrocefalično i bez nosa i s perajastim rukama i mučeno inkontinencijom i retardirano i upljuvano od cerebralno-spinalne tečnosti koja mu curi iz usta dok kenjka i krklja i doziva pisca, željno ljubavi, željno upravo onog što njegova ogavnost jamči da će dobiti – pišćeve potpune pažnje.

Trop o unakaženom detencetu savršen je zato što obuhvata spoj odbojnosti i ljubavi koje prozni pisac oseća prema delu na kojem radi. Proza se uvek obznanjuje kao stravično defektna, kao krajnje ogavno izneveravanje svih tvojih nada u nju – surova i odbojna karikatura savršenosti svoje zamisli – da, razumem: groteskna je zato što je nesavršena. A opet je tvoje, to detence, ono je ti, i voliš ga i cupkaš ga i brišeš mu cerebralno-spinalnu tečnost s otromboljene brade manžetnom jedine čiste košulje koja ti je preostala (ostala ti je samo jedna čista košulja zato što nisi oprao veš već bezmalo tri nedelje zato što ovo poglavlje ili onaj lik kao da su najzad kročili na put da legnu i ispadnu kako treba i prestravljuje te pomisao da potrošiš ijedan tren na bilo šta drugo do rad na njemu zato što ćeš ga izgubiti ako makar na sekund skloniš pogled i tako prokleti celo detence na večnu ogavnost). I ali pa ti voliš unakaženo detence i sažaljevaš ga i brineš se o njemu; ali ga i mrziš – mrziš ga – zato što je deformisano, odbojno, zato što mu se dogodilo nešto groteskno u parturiciji od glave do stranice; mrziš ga zato što je njegova deformisanost tvoja deformisanost (budući da, kad bi bio bolji prozni pisac, tvoje detence bi naravno izgledalo kao jedna od onih beba iz kataloških oglasa za dečju odeću, savršeno i ružičasto, bez cerebralno-spinalne inkontinencije), a svaki njegov ogavni inkontinentni dah ubitačna je optužba na tvoj račun, na svim nivoima... i zato bi voleo da umre, čak i dok ga maziš i brišeš i cupkaš i ponekad čak primenjuješ tehniku oživljavanja kad ti se čini da mu je vlastita grotesknost zaustavila dah i da bi moglo da umre.

Cela stvar je sva vrlo polupana i tužna, ali istovremeno je i nežna i dirljiva i plemenita i gotivna – reč je o istinskom odnosu, neke vrste – pa čak na vrhuncu svoje ogavnosti unakaženo detence nekako dotiče i budi kako pretpostavljaš neke od najboljih delova tvoje ličnosti: majčinske delove, one mračne. Veoma voliš svoje detence. I hoćeš da ga i drugi vole, kad dođe najzad čas da unakaženo dete izađe napolje i suoči se sa svetom.

Magarac ili magarčenje?

Pomalo si, dakle, u nezgodnom položaju – voliš to detence i želiš da ga i drugi vole, ali to znači kako se nadaš da ga drugi neće jasno sagledati. Želiš na neki način da namagarčiš ljude; želiš da oni kao savršeno vide to što u duši znaš da je izdaja svake savršenosti.

Ili i ne želiš da namagarčiš te ljude; šta želiš – želiš da vide i vole divno, čudesno, savršeno detence spremno za reklamu i da budu tačni, jasni, u pogledu toga što vide i osećaju. Želiš da budeš strašno u krivu, želiš da se ispostavi kako je ogavnost unakaženog detenceta bila samo tvoja čudna iluzija ili halucinacija. Ali to bi značilo da si lud; video si ih – progornili su te i užasavali ti ogavni deformiteti koji u stvari (drugi te ubeđuju) uopšte ne postoje. Što će reći da ti nedostaje koja daska, zasigurno. Ali još gore: to bi značilo da vidiš i prezireš ogavnost u nečemu što si ti napravio (i voliš), u svom porodu i na izvesne načine u sebi.

A to poslednje, jedina je nada – to bi predstavljalo nešto mnogo gore od pukog veoma lošeg roditeljstva; bila bi to užasna vrsta napada na samog sebe, gotovo autotortura. Ali to je i dalje ono što najviše želiš – da si potpuno, ludački, samoubilački u krivu.

Zabava i gde je nalaziš

Ali i dalje je veoma zabavno. Nemoj me pogrešno shvatiti. Kad je reč o prirodi te zabave, još mi je u sećanju jedna čudna priča koju sam čuo na nedeljnim časovima veronauke kad sam bio otprilike veličine hidranta. Radnja se dešava u Kini ili Koreji ili tako negde. Navodno je postojao neki stari paor koji je živio van sela u brdovitom kraju i radio na svom imanju samo sa sinom i svojim voljenim konjem. Jednog dana je taj konj, koji je bio ne samo voljen, već i ključan za radno-intenzivnu delatnost na imanju, otključao katanac na svom koralu ili čemu već i odjurio ka brdima. Svi prijatelji starog paora svratili su da istaknu kakva je to nesreća. On je samo slegao ramenima i rekao: „Sreća, nesreća, ko zna?“ Dva dana kasnije voljeni konj se vratio iz brda u društvu celog neprocenjivog krda divljih konja, pa svi paorovi prijatelji opet svraćaju da mu čestitaju na tome kako se ispostavilo da je beg konja bio velika sreća. „Sreća, nesreća, ko zna?“ samo odgovara paor i sleže ramenima. Sad mi se nešto čini kako taj paor zvuči pomalo kao da govori jidiš, a ne kineski, ali tako se sećam priče. Ali pa paor i njegov sin krenu da pripitomljuju one divlje konje i jedan konj zbacila sina s leđa tako snažno da sin slomi nogu. I eto opet prijatelja da tuguju s paorom i proklinju nesreću koja je i dovela te proklete konje na imanje. Stari paor samo sleže ramenima i veli: „Sreća, nesreća, ko zna?“ Nekoliko dana kasnije Carska kinesko-korejska armija ili ko već ulazi marševim korakom u selo i mobilise svakog sposobnog muškarca između recimo 10 i 60 godina kao topovsku hranu za neki ogavno krvav sukob koji se navodno sprema, ali kad oficiri vide sinovu slomljenu nogu, daju mu poštedu na osnovu nekog feudalnog zakona o nesposobnosti za služenje vojske, te umesto da bude mobilisan, sin ostaje na imanju sa starim paorom. Sreća? Nesreća?

Upravo je to ona vrsta parabolične slamke spasa za koju se držiš dok se mučiš s pitanjem zabave, kao pisac. U početku, kad tek počneš da se ogledaš u pisanju proze, ceo trud tiče se zabave. Ne očekuješ da će te iko čitati. Pišeš gotovo isključivo samo da bi drkao. Da bi udovoljio vlastitim fantazijama i devijantnoj logici i da bi izbegao i preobrazio delove svoje ličnosti koje ne voliš. I to funkcioniše – i neverovatno je zabavno. Zatim, ako imaš sreće i deluje da ljudi vole to što radiš, i počneš zapravo da zarađuješ od toga, i dočekaš da vidiš svoje delo profesionalno prelomljeno i ukoričeno i nahvaljeno na klapni i prikazano i kako ga čak (jednom) u podzemnoj u popodnevnim satima čita neka lepa devojka koju čak i ne poznaješ, čini se da postaje još zabavnije. Neko vreme. Onda sve postaje komplikovano i konfuzno; strašno i da ne pominjem. Sad imaš osećaj da pišeš za druge ljude, ili se bar tako nadaš. Više

ne pišeš samo da bi drkao, što je – budući da je svaki vid masturbacije samotan i prazan – verovatno dobro. Ali šta zamenjuje onanistički motiv? Shvatio si da ti izuzetno prija kad se tvoje pisanje dopadne ljudima i shvataš da ti je neizmerno stalo da im se dopadne nova stvar koju pišeš. Čisto lični motiv počinje da potiskuje motiv dopadanja drugima, da se lepim ljudima koje ne poznaješ dopadneš i da ti se oni dive i misle da si dobar pisac. Onanija ustupa mesto pokušaju zavođenja, kao motiv. E sad, pokušaj zavođenja je teška rabota, a protivteža njegovoj zabavnosti je užasan strah od odbacivanja. Što god da znači „ego“, tvoj ego je sad deo cele priče. Ili je možda „sujeta“ bolja reč. Jer primećuješ da se dobar deo tvog pisanja sad suštinski pretvorio u razmetanje, u pokušaj da navedeš ljude da misle kako si ti dobar. To je razumljivo. Veliki deo tebe je sad izložen riziku – tvoja sujeta je u pitanju. Otkrivaš nezgodnu stvar u vezi s pisanjem proze; izvesna mera sujete je nužna da bi čovek bio u stanju da sve uradi, ali svaka sujeta iznad te izvesne mere je pogubna. U nekom trenutku shvataš da je 90% toga što pišeš motivisano i prožeto neodoljivom potrebom da se dopadneš. Zato ti proza postaje čisto sranje. A kad je posao sranje, moraš ga baciti u kantu za smeće, ne toliko zbog nekakvog umetničkog integriteta koliko jednostavno zato što te ljudi neće voleti ako ti je proza sranje. U tom stadijumu evolucije autorske zabave, upravo ono što te je oduvek motivisalo da pišeš sad je postalo i ono što te motiviše da bacaš svoj tekst u kantu za smeće. To je paradoks i ćorsokak, zbog kojeg možeš ostati zaglavljen unutar sebe mesecima ili čak godinama, tokom kojeg perioda jadikuješ i škrgučeš i proklinješ svoju nesreću i gorko se pitaš gde se samo denula sva ona zabava u celoj priči.

Pokušaj da se setiš

Pametno je reći, mislim, da se iz ovog ćorsokaka možeš izvući ako nekako uspeš da se vratiš na svoju prvobitnu motivaciju – zabavu. I, ako uspeš da se vratiš na zabavu, shvatićeš da je ogavno nesrećni ćorsokak nedavnog sujetnog perioda zapravo za tebe bio prava sreća. Jer je zabavu koje si se opet domogao preobrazila izuzetna neprijatnost sujete i straha, neprijatnost koju sad grčevito želiš da izbegneš kad je zabava koju si ponovo otkrio daleko potpunija i velikodušnija vrsta zabave. To ima neke veze s načelom *rad kao igra*. Ili s otkrićem da je disciplinovana zabava bolja od impulsivne ili hedonističke zabave. Ili sa zaključkom da ne moraju svi paradoksi da paralizuju. Pod vodstvom nove administracije zabave, pisanje proze postaje način da se duboko zađe u sebe i rasvetle upravo one stvari koje ne želiš da vidiš ili da dozvoliš nekom drugom da ih vidi, a te stvari se obično ispostave (paradoksalno) kao upravo ono što svi pisci i čitaoci odasvud dele i na šta reaguju, šta osećaju. Proza postaje čudan način da prihvatiš sebe i saopštiš istinu, a ne način da pobegneš od sebe ili se predstaviš onako kako misliš da ćeš biti maksimalno dopadljiv. Taj proces je komplikovan i konfuzan i strašan, i takođe veoma naporan, ali ispostavlja se da ne postoji ništa zabavnije od njega.

Činjenica da sad uspevaš da sačuvaš zabavu u toku pisanja jedino tako što se suočavaš s istim onim nezabavnim delovima sebe koje si isprva pomoću pisanja izbegavao ili zabašurivao jeste još jedan paradoks, ali ovaj nije nikakav ćorsokak. To što on jeste, jeste dar, jedna vrsta čuda, a u poređenju s njim nagrada u vidu naklonosti neznanaca je kao prah, prašina.

(S engleskog preveo Igor Cvijanović)